

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska   Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniowski   Teresa Romer
Janusz Grzelak   Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członek Zarządu: Dominka Bychawska-Siniarska

Warszawa, 18 czerwca 2018 r.

878/2018/HFPC/KS/DG

OPINIA PRZYJACIELA SĄDU
HELŚIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA¹
w sprawie z powództwa Polskiego Radia S.A. przeciwko Tomaszowi Zimochowi
rozpatrywanej przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza (sygn. akt VII P 630/16)
złożona na podstawie art. 63 k.p.c.

I. UWAGI WSTĘPNE

Amicus curiae – „opinia przyjaciela sądu” jest znaną w praktyce sądów zagranicznych, a także w Polsce, formą wyrażania przez organizacje pozarządowe opinii prawnej w postępowaniach sądowych w sprawach związanych z profilem działalności danej organizacji. „Opinia przyjaciela sądu” ma na celu przedstawienie szczególnego poglądu organizacji społecznej na sprawę rozpatrywaną przed sądem. Ma pomóc w kompleksowym rozpoznaniu sprawy, z uwzględnieniem argumentów oraz poglądów, które być może nie zostały podniesione przez strony w postępowaniu.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: „HFPC”, „Fundacja”) podejmuje się sporządzenia „opinii przyjaciela sądu” w sprawach, w których, naszym zdaniem, wymaga tego interes społeczny. Celem opinii nie jest przedstawianie nowych dowodów lub okoliczności faktycznych. W „opinii przyjaciela sądu” odnosimy się do ogólnych zasad ważnych z punktu widzenia przestrzegania standardów praw człowieka, gdy są one adekwatne w danym stanie faktycznym. Zadaniem „przyjaciela sądu” jest zwrócenie uwagi na różne aspekty sprawy w kontekście poszanowania prawa międzynarodowego oraz w szczególności orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”, „Trybunał”).

---

¹ Opinia została przygotowana w ramach Programu Spraw Precedensowych przez Konrada Siemaszkę i Dorotę Głowacką, prawników Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

HFPC jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym kontrola ich przestrzegania przez organy władzy publicznej w Polsce. Niniejsza sprawa ma istotne znaczenie z punktu widzenia celów statutowych HFPC. Nasz głos w niej jest podyktowany troską o przestrzeganie standardów swobody wypowiedzi, które uznaje się za fundamentalne prawo podstawowe, odgrywające kluczową rolę w demokratycznym społeczeństwie. Wyrażamy nadzieję, że Wysoki Sąd zechce wziąć pod rozwagę przedstawioną „opinię przyjaciela sądu”, dzięki czemu przyczyni się ona szerszemu interesowi publicznemu i tym samym będzie sprzyjała urzeczywistnieniu standardów ochrony praw człowieka w Polsce.

II. STAN FAKTYCZNY

Redaktor Tomasz Zimoch był zatrudniony w Polskim Radiu od sierpnia 1981 r. W dniu 13 maja 2016 r. w „Dzienniku Gazecie Prawnej” ukazał się wywiad z pozwanym, zatytułowany *Tomasz Zimoch: Za kilkanaście lat Andrzej Rzepliński będzie bohaterem narodowym*. Następnego dnia na stronie internetowej Polskiego Radia ukazało się oświadczenie Zarządu, w którym stwierdzono, że „Mocno jednostronne i nieobiektywne wypowiedzi red. Zimocha naruszają etykę zawodową, są niegodne dziennikarza i łamią zasady, jakimi chce się kierować Polskie Radio”. Następnie pozwany otrzymał pismo od Prezesa Zarządu Polskiego Radia S.A. informujące, że został bezterminowo zawieszony w wykonywaniu obowiązków służbowych, a także, że odwołano wydane mu wcześniej polecenia wyjazdów na Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej oraz Igrzyska Olimpijskie w Rio de Janeiro. Tego samego dnia na stronie internetowej Polskiego Radia ukazało się oświadczenia Zarządu Polskiego Radia informujące o skierowaniu przez Zarząd sprawy wywiadu udzielonego przez red. Zimocha do Komisji Etyki Polskiego Radia. W dniu 25 maja 2016 r. pełnomocnik pozwanego przedstawił Zarządowi Polskiego Radia pismo kwestionujące zasadność polecenia z 16 maja 2016 r. i zgłaszające gotowość świadczenia pracy przez Tomasza Zimocha.

Komisja Etyki Polskiego Radia przedstawiła swoją opinię 3 czerwca 2016 r., w której uznała, że jedno ze sformułowań zawartych w wywiadzie naruszyło zasady etyki, wskazując na następujący fragment: „To jest gorzej niż w stanie wojennym, gorzej niż za komuny. To jest poniżanie dziennikarzy, wydawców. Ludzie są upokorzeni, zmęczeni”. Komisja stwierdziła jednocześnie, że nie zajmowała się pozostałymi wypowiedziami red. Tomasza Zimocha, ponieważ „naruszałoby to zasadę wolności w głoszeniu poglądów obowiązującą w każdym demokratycznym kraju”.

W dniu 6 czerwca 2016 r. pozwany rozwiązał umowę o pracę zawartą przez Polskie Radio S.A. bez wypowiedzenia z winy pracodawcy w trybie art. 55 § 1¹ Kodeksu Pracy (dalej w opinii jako k.p.), wskazując jako podstawę: 1) naruszenie podstawowego obowiązku pracodawcy stanowiącego o istocie stosunku pracy, tj. obowiązku zapewnienia realnego zatrudnienia poprzez bezpodstawne odsunięcie pracownika od wykonywania pracy w drodze pisemnego polecenia służbowego z dniem 16 maja 2016 r.; oraz 2) naruszenie podstawowej zasady prawa pracy wyrażającej się w szanowaniu godności i dóbr osobistych pracownika (art. 11¹ k.p.), poprzez

szykanowanie przez Zarząd Polskiego Radia S.A. w wypowiedziach medialnych, mających na celu dyskredytowanie Tomasza Zimocha jako dziennikarza.

W dniu 20 czerwca 2016 r. Polskie Radio wniosło powództwo przeciwko red. Zimochowi o zasądzenie odszkodowania za nieuzasadnione rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia. W dniu 5 października 2016 r. dziennikarz wniósł pozew wzajemny przeciwko Polskiemu Radiu, w którym wnosi m.in. o oddalenie powództwa oraz o odszkodowanie w związku z rozwiązaniem umowy o pracę z winy pracodawcy. Postępowanie w sprawie z powództwa wzajemnego (sygn. akt VII P 1003/16) zostało zawieszono.

III. OCENA PRAWNA. GRANICE KRYTYKI PRACODAWCY W MEDIACH PUBLICZNYCH

Instytucja zawieszenia w wykonywaniu obowiązków służbowych nie jest wprost przewidziana w k.p.² W doktrynie i orzecznictwie podkreśla się jednak, że zawieszenie w wykonywaniu pracy jest odstępstwem od reguły wynikającej z art. 22 § 1 k.p., zgodnie z którą zobowiązanie pracodawcy polega nie tylko na wynagradzaniu pracownika, ale także na jego zatrudnianiu, czyli na umożliwieniu pracownikowi faktycznego wykonywania pracy. Oznacza to, że do podstawowych obowiązków pracodawcy należy dopuszczenie pracownika do świadczenia umówionej pracy. Przy czym wskazuje się wprost, że niedopełnienie tego obowiązku stanowi ciężkie naruszenie podstawowego obowiązku wobec pracownika³.

W orzecznictwie prezentowane jest również stanowisko, zgodnie z którym zawieszenie w wykonywaniu pracy przez pracodawcę jest dopuszczalne w wyjątkowych przypadkach z ważnych przyczyn⁴. Taki pogląd przedstawia również strona powodowa, która wskazuje, że zawieszenie pracownika było w przedmiotowej sprawie uzasadnione przekroczeniem granic dozwolonej krytyki pracodawcy i jako takie nie stanowiło ciężkiego naruszenia obowiązku pracodawcy – dlatego też, zdaniem strony powodowej, rozwiązanie umowy przez pozwanego w trybie art. 55 § 1¹ k.p. było bezpodstawne.

W tym kontekście należy na wstępie podkreślić, że prawo do krytyki pracodawcy stanowi element swobody wypowiedzi, gwarantowanej m.in. przez Konstytucję RP (art. 54) oraz Europejską Konwencję Praw Człowieka (art. 10; dalej: „EKPC”, „Konwencja”). Zarówno sądy krajowe jak i ETPC uznają bowiem, że ochrona swobody wypowiedzi odnosi się również do miejsca pracy i znajduje zastosowanie do stosunków pracy regulowanych przez prawo prywatne⁵.

---

²Art. 36² k.p. przewiduje możliwość zwolnienia z obowiązku świadczenia pracy, ale dotyczy to tylko okresu wypowiedzenia.

³Wyrok Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2005 r., I PK 260/04; wyrok Sądu Najwyższego z 20 września 2013 r., II PK 6/13, wyrok Sądu Najwyższego z 21 października 2015 r. II PK 278/14; por. również K. Stefański, *Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pracownika* (w:) Z. Góral (red.), *Rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia*, LEX el.

⁴Wyrok Sądu Najwyższego z 13 marca 2013 r., II PK 214/12; wyrok Sądu Najwyższego z 24 września 2003 r., I PK 324/02.

⁵Wyrok Sadu Najwyższego z 21 sierpnia 2012 r., sygn. II PK 19/12; wyrok ETPC z 29 lutego 2000 r. w sprawie *Fuentes Bobo p. Hiszpanii*, skarga nr 39293/98, § 38; wyrok ETPC z 21 lipca 2011 r. w sprawie *Heinisch p.*

Art. 54 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, iż: „każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich opinii oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”. Zgodnie z art. 10 ust. 1 EKPC: „każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsiębiorstw radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych”. Treść art. 10 EKPC należy interpretować w świetle orzecznictwa ETPC, który wielokrotnie podkreślał, że „swoboda wypowiedzi jest warunkiem nie tylko rozwoju społeczeństwa demokratycznego, ale także możliwości samorealizacji jednostki”⁶.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że swoboda wypowiedzi nie ma charakteru absolutnego i może w niektórych sytuacjach podlegać ograniczeniom. Zostały one sprecyzowane w art. 10 ust. 2 EKPC. Przepis ten zakłada, że ingerencja w swobodę wypowiedzi jest dopuszczalna po spełnieniu łącznie trzech warunków. Po pierwsze, możliwość ingerencji musi być przewidziana przez prawo krajowe (jest to tzw. kryterium legalności formalnej). Po drugie, ograniczenie może mieć miejsce jedynie, jeżeli służy ochronie wyraźnie wskazanych przez art. 10 ust. 2 dóbr lub interesów (kryterium celowości)⁷. Należą do nich zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, zapobieżenie zakłócaniu porządku publicznego oraz ochrona dobrego imienia oraz praw innych osób. Po trzecie, ingerencja musi być konieczna w demokratycznym społeczeństwie (kryterium konieczności), tj. w szczególności być niezbędna i proporcjonalna do realizacji ww. uprawnionych celów. Zasady dotyczące dopuszczalności ograniczeń wolności słowa odnoszą się również do jej aspektu w postaci prawa do krytyki pracodawcy. W tym zakresie ingerencja uzasadniana jest najczęściej ostatnim z wyżej wymienionych dóbr, tj. ochroną dobrego imienia oraz praw innych osób (pracodawcy) – tak też jest w przedmiotowej sprawie.

W niniejszej opinii HFPC chciałaby zwrócić uwagę na sześć czynników, które w orzecznictwie ETPC mają szczególne znaczenie dla badania konieczności ingerencji w wolności słowa oraz dla odpowiedniego rozstrzygnięcia kolizji mogącej zachodzić pomiędzy swobodą wypowiedzi oraz ochroną dobrego imienia innych osób – i które zdaniem HFPC są istotne dla przedmiotowej sprawy.

Do czynników tych należą:

- (1) status podmiotu, który sformułował wypowiedź (dziennikarz mediów publicznych);**
- (2) temat wypowiedzi (funkcjonowanie mediów publicznych jako kwestia mająca istotne publiczne znaczenie);**
- (3) status podmiotu, którego dotyczyła wypowiedź (medium publiczne jako szczególny pracodawca);**

Niemcom, skarga nr 28274/08, § 44; por. również Aleksandra Rutkowska, *Granice wolności słowa w miejscu pracy – standardy w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 8.

⁶ Wyrok ETPC z 7 grudnia 1976 r. ws. *Handyside p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 5493/72.

⁷ I.C. Kamiński, *Ograniczenia swobody wypowiedzi dopuszczalne w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Analiza krytyczna*, 2010, LEX el.

- (4) forma wypowiedzi (okoliczności dopuszczające posługiwanie się wypowiedzią o prowokacyjnym czy przesadnym charakterze);
- (5) poprawne zakwalifikowanie danej wypowiedzi jako twierdzenia faktycznego bądź opinii;
- (6) charakter sankcji (bezterminowe zawieszenie w wykonywaniu pracy dziennikarza).

Zdaniem HFPC wszystkie powyższe czynniki wymagają szczegółowego zbadania w kontekście omawianej sprawy. Jak wynika z orzecznictwa strasburskiego, ich analiza powinna mieć bowiem istotny wpływ na ocenę tego, czy pozwany przekroczył granicę krytyki pracodawcy i czy w związku z tym zawieszenie pozwanego w wykonywaniu pracy można uznać za wystarczająco uzasadnione. W ocenie HFPC kwestia ta ma kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia tego, czy pracodawca dopuścił się ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków wobec pracownika i czy w konsekwencji pozwany mógł zasadnie rozwiązać umowę o pracę w trybie 55 § 1¹ k.p.

Ad 1. Status podmiotu, który sformułował kwestionowaną wypowiedź (dziennikarz mediów publicznych)

W orzecznictwie ETPC podkreśla się, że dziennikarze realizują ważną funkcję kontrolną wobec władzy publicznej – tzw. „publicznego stróża” czy „publicznego kontrolera” (*public watchdog, chien de garde*) i odgrywają kluczową rolę w przestrzeganiu praw, ujawnianiu nieprawidłowości i inicjowaniu debaty publicznej w kwestiach budzących uzasadnione zainteresowanie społeczeństwa⁸. Pogląd ten utrwalił się także w orzecznictwie polskiego Trybunału Konstytucyjnego, który wskazuje, że „[r]olą dziennikarzy jest rozpowszechnianie informacji i idei dotyczących spraw będących przedmiotem publicznego zainteresowania i mających publiczne znaczenie”⁹. ETPC zwraca uwagę, że komentowanie spraw mających publiczne znaczenie jest nie tylko prawem dziennikarzy, ale wręcz ich obowiązkiem, wprost skorelowanym z uprawnieniem opinii publicznej do otrzymywania informacji¹⁰.

Trybunał stoi na stanowisku, że ze względu na wskazaną rolę dziennikarzy w społeczeństwie i ich obowiązek uczestniczenia w dyskusji publicznej i zachęcania do niej, a także z uwagi na charakter ich obowiązków zawodowych, polegających na udzielaniu informacji i opinii, obowiązek dyskrecji i powściągliwości, który ciąży zasadniczo na pracownikach wykonujących inne zawody, nie może stosować się z równą siłą do dziennikarzy¹¹.

Należy podkreślić, że w orzecznictwie ETPC wskazany szerszy zakres ochrony wolności słowa dziennikarzy nie ogranicza się do sytuacji wąsko rozumianego wykonywania przez nich czynności zawodowych (np. do wypowiedzi w artykule prasowym czy materiale telewizyjnym

⁸ Wyrok ETPC z 23 października 1994 r. w sprawie *Jersild p. Danii*, § 31, skarga nr 15890/89; wyrok ETPC z 20 maja 1999 r. w sprawie *Bladet Tromsø p. Norwegii*, skarga nr 21980/93 § 59.

⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 23 marca 2006 r., sygn. K4/06.

¹⁰ Wyrok ETPC z 16 lipca 2009 r. w sprawie *Wojtas-Kaleta przeciwko Polsce*, skarga nr 20436/02, § 47; wyrok ETPC z 21 października 2014 r. w sprawie *Matúz p. Węgrom*, skarga nr 73571/10, § 38.

¹¹ *Wojtas-Kaleta p. Polsce*, §46, op. cit.; *Matúz p. Węgrom*, § 39, op. cit.

jego lub jej autorstwa), ale do wszelkich form zabierania głosu w debacie publicznej, np. podpisania listu otwartego krytykującego zmiany programowe w telewizji publicznej¹², opublikowania książki zarzucającej nieuprawnione ingerencje władz telewizji w treść programów¹³ czy udzielenia wywiadu krytykującego politykę kadrową w publicznej telewizji¹⁴.

Choć powyższe uwagi dotyczą wszystkich dziennikarzy, fakt bycia zatrudnionym przez publicznego nadawcę dodatkowo rozszerza zakres ochrony swobody wypowiedzi. Ze standardów Rady Europy, wyrażanych zarówno w tzw. miękkim prawie (m.in. deklaracjach czy rezolucjach organów Rady Europy), jak i orzeczeniach ETPC, wynika że jeżeli władze państwowe decydują się na stworzenie systemu mediów publicznych, prawo krajowe i praktyka muszą zagwarantować, że system ten zapewnia pluralistyczne i niezależne usługi audiowizualne. Ważnym elementem ochrony tych wartości jest m.in. prowadzenie odpowiedniej polityki kadrowej, która powinna być realizowana w oparciu o względy merytoryczne, w sposób wolny od politycznych nacisków i dyskryminacji¹⁵.

Ad 2. Temat wypowiedzi (funkcjonowanie mediów publicznych jako kwestia mająca istotne publiczne znaczenie)

ETPC wielokrotnie podkreślał, że w stosunku do wypowiedzi dotyczących kwestii mających publiczne znaczenie dopuszcza się szersze granice wolności słowa. Debata o sprawach mających publiczne znaczenie powinna toczyć się w możliwie nieskrępowany sposób, a wszelka ingerencja w tego typu wypowiedzi wymaga szczególnego, wystarczająco mocnego uzasadnienia i możliwa jest jedynie w wyjątkowych sytuacjach. Trybunał wymaga, by publiczne znaczenie wypowiedzi zostało dostrzeżone i uwzględnione przez organy krajowe, nie pozostawiając im w tym zakresie zbyt szerokiego marginesu oceny.¹⁶

Warto zaznaczyć, że Trybunał wprost uznał, że kwestie dotyczące funkcjonowania mediów publicznych, w szczególności ich polityka programowa i kadrowa oraz niezależność redakcyjna, stanowią zagadnienia mające istotne publiczne znaczenie¹⁷. W związku z tym, w świetle standardów strasburskich, zabranie głosu na ten temat w debacie publicznej, poza wyjątkowymi, skrajnymi sytuacjami, nie powinno co do zasady spotkać się z represjami wobec autora wypowiedzi.

---

¹² *Wojtas-Kaleta p. Polsce*, op. cit.

¹³ *Matúz p. Węgrom*, op. cit.

¹⁴ *Fuentes Bobo p. Hiszpanii*, op. cit.

¹⁵ Deklaracja Komitetu Ministrów z 27 września 2006 r. nt. gwarancji niezależności w mediach publicznych w państwach członkowskich, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1041345&Site=CM> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.); wyrok ETPC z 17 września 2009 r. w sprawie *Manole i inni p. Mołdawii*, skarga nr 13936/02; *Wojtas-Kaleta p. Polsce*, op. cit.

¹⁶ Wyrok ETPC z 25 czerwca 1992 r. w sprawie *Thorgeir Thorgeirson p. Islandii*, skarga nr 13778/88.

¹⁷ *Fuentes Bobo p. Hiszpanii*, § 48, op. cit.; *Wojtas-Kaleta p. Polsce*, § 46, op. cit.; *Matuz p. Węgrom*, § 36-37, op. cit.; por. również D. Głowacka, A. Bodnar, *Niezależność redakcyjna w mediach publicznych*, „Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Analizy i rekomendacje nr 7/205”;

http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2015/05/hfpc_analizy_i_rekomendacje_7_2015.pdf.

Ad. 3 Podmiot, którego dotyczy kwestionowana wypowiedź (medium publiczne jako szczególny pracodawca)

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ETPC, dopuszczalny poziom krytyki wobec danego podmiotu jest zależny także od jego statusu i związanego z nim stopnia tolerancji, jakim powinien się on wykazać w stosunku do krytycznych wypowiedzi. Trybunał wielokrotnie podkreślał, że osoby publiczne w reakcji na krytykę powinny wykazywać się tzw. „grubszą skórą”. Koncepcja ta zakłada, że osoby publiczne muszą liczyć się ze zwiększonym zainteresowaniem opinii publicznej, a co za tym idzie - powinny w większym zakresie tolerować skierowaną pod ich adresem krytykę. Tym samym muszą godzić się z tym, że ich działalność będzie podlegać recenzowaniu przez opinię publiczną, a granice swobody wypowiedzi są w stosunku do nich znacznie szersze niż w przypadku osób prywatnych¹⁸. Odnosi się to szczególnie do polityków i członków rządu, ale również – w nieco mniejszym zakresie – m.in. osób piastujących inne funkcje publiczne czy osób, które decydują się wziąć udział w debacie publicznej na tematy budzące uzasadnione zainteresowanie społeczeństwa¹⁹. Stanowisko to znajduje wyraz w orzecznictwie polskich sądów krajowych, w tym Sądu Najwyższego²⁰.

Z orzecnictwa ETPC wynika, że zakres dopuszczalnej krytyki wobec instytucji publicznych jest jeszcze szerszy niż wobec osób publicznych (fizycznych), w tym szerszy nawet niż wobec polityków²¹. W państwie demokratycznym działania i zaniechania instytucji publicznych muszą być poddane dogłębnej kontroli nie tylko w ramach polityczno-prawnych mechanizmów konstytucyjnych, ale także kontroli prasy i opinii publicznej²². Co istotne, za instytucje publiczne Trybunał uznaje nie tylko podmioty władzy publicznej – *explicite* zalicza do nich również m.in. media publiczne²³.

W kontekście wolności słowa w sferze stosunków pracy warto również odnotować, że ETPC rozróżnia krytykę pracodawcy polegającą na negatywnej ocenie funkcjonowania zakładu pracy od osobistego ataku na np. określonego członka zarządu, przyznając znacznie szerszy zakres ochrony pierwszej z wymienionych form krytyki²⁴.

Ad 4. Forma wypowiedzi (dopuszczalność wypowiedzi o prowokacyjnym czy przesadnym charakterze)

---

¹⁸ D. Głowacka, *Ostry język debaty publicznej w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Porównanie z praktyką sądów krajowych*, [w:] D. Hofman i D. Kępa-Figura, *Współczesne media. Język mediów*, Lublin 2013 r., s. 97.

¹⁹ Wyrok ETPC z 8 lipca 1986 roku w sprawie *Lingens p. Austrii*, nr skargi 9815/82.; por. również Z. Zawadzka, *Wolność prasy a ochrona prywatności osób wykonujących działalność publiczną. Problem rozstrzygnięcia konfliktu zasad*, Warszawa 2013, LEX el.

²⁰ Zob. m.in. wyrok NSA z 28 listopada 2003 r., sygn. akt II SA 3412/03; wyroki SN: z 10 grudnia 2003 r., sygn. akt V KK 195/03; z 26 lutego 2002 r., sygn. akt I CKN 413/01; z 5 kwietnia 2002 r., sygn. akt II CKN 1095/99; z 3 października 2002 r., sygn. akt III RN 89/02; z 28 września 2000 r., sygn. akt V KKN 171/98.

²¹ Wyrok ETPC z 22 stycznia 2015 r. w sprawie *Pinto Pinheiro Marques p. Portugalii*, skarga nr 26671/09, § 44.

²² Ibidem, por. również wyrok ETPC z 23 kwietnia 1992 w sprawie *Castells p. Hiszpanii*, skarga nr 11798/85, §46.

²³ *Fuentes Bobo p. Hiszpanii*, § 48, op. cit.

²⁴ *Wojtas-Kaleta p. Polsce* § 50, op. cit.; wyrok ETPC 14 marca 2002 r. w sprawie *De Diego Nafria p. Hiszpanii*, nr 46833/99, § 40; wyrok ETPC z 18 października 2011 r. w sprawie *Sosinowska p. Polsce*, skarga nr 10247/09.

Istotnym elementem brany pod uwagę przez Trybunał przy badaniu dopuszczalności ograniczenia wolności słowa jest sposób sformułowania wypowiedzi – nawet głos w debacie publicznej odnoszący się do istotnych kwestii nie może przekraczać pewnych granic co do środków wyrazu²⁵. ETPC zaznacza jednak, że przedstawiciele mediów nie muszą być neutralni w swoich ocenach i sformułowaniach – fakt, że wypowiedź jest jednostronna i stronnicza nie stanowi sam w sobie wystarczającego uzasadnienia dla ingerowania w wolność słowa²⁶. Z orzecznictwa Trybunału jednoznacznie wynika, że dziennikarze (a także inni uczestnicy debaty publicznej) uprawnieni są do posługiwania się pewnym stopniem przesady i wyolbrzymienia, a nawet prowokacji²⁷. Trybunał wielokrotnie przy tym podkreślał, że wolność słowa „nie może ograniczać się do informacji i poglądów, które są odbierane przychylnie albo postrzegane jako nieszkodliwe lub obojętne, lecz odnosi się w równym stopniu do takich, które są głęboko krytyczne, obrażają, oburzają lub wprowadzają niepokój. Takie są wymagania pluralizmu i tolerancji, bez których demokracja nie istnieje”²⁸.

Tytułem przykładu w jednej ze spraw ETPC uznał, że wypowiedzi nazywające władze telewizji publicznej „pójawkami” i zarzucające im, że „mają gdzieś pracowników”, wygłoszone przez pracownika w żywiolowym wywiadzie w kontekście debaty na temat nieprawidłowości w funkcjonowaniu mediów publicznych, choć mogą być uznane za obraźliwe, to we wskazanych okolicznościach zasługują na ochronę (i tym samym nie uzasadniają wystarczająco sankcji w postaci rozwiązania umowy o pracę)²⁹. Natomiast zdaniem Trybunału opublikowanie karykatury przedstawiającej konkretnych pracowników, świadczących usługi seksualne jednemu z menadżerów, stanowiło wystarczającą podstawę ograniczenia wolności słowa (zwolnienia autorów karykatury), ponieważ wypowiedź ta przybrała formę skrajnie wulgarną, uwłaczającą godności osób, których dotyczyła³⁰.

Ad. 5 Poprawne zakwalifikowanie danej wypowiedzi jako twierdzenia faktycznego bądź opinii

Dla oceny dopuszczalności ostrych, krytycznych wypowiedzi w świetle art. 10 EKPC istotne znaczenie ma również analiza ich charakteru pod kątem tego, czy stanowią twierdzenia o faktach czy sądy ocenne, wartościujące (opinie). Według ETPC, już sam brak dokonania klasyfikacji na twierdzenia faktyczne i opinie przez sądy krajowe, bądź błędne zakwalifikowanie opinii jako twierdzenia faktycznego może spowodować, iż Trybunał strasburski stwierdzi naruszenie

---

²⁵ Wyrok ETPC z 16 lipca 2009 r. w sprawie *Willem p. Francji*, skarga nr 10883/05.

²⁶ Wyrok ETPC z 22 lutego 2007 r. w sprawie *Standard Verlagsgesellschaft mbH p. Austrii*, skarga nr 37464/02, § 40.

²⁷ Wyrok ETPC z 26 kwietnia 1995 r. w sprawie *Prager and Oberschlick p. Austrii*, § 38; wyrok ETPC z 19 grudnia 2006 r. w sprawie *Dąbrowski p. Polsce*, § 29; wyrok ETPC z 15 lutego 2005 r. w sprawie *Steel and Morris przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 68416/01, § 90.

²⁸ *Handyside p. Wielkiej Brytanii*, op. cit.

²⁹ *Fuentes Bobo p. Hiszpanii*, § 47-50, op. cit.

³⁰ Wyrok ETPC z 12 września 2012 r. w sprawie *Palomo Sánchez i inni p. Hiszpanii*, skargi nr 28955/06, 28957/06, 28959/06 i 28964/06.

Konwencji³¹. ETPC wielokrotnie nawiązywał do tego rozróżnienia, wskazując że opinie nie poddają się dowodowi prawdy, a wymóg wykazania ich prawdziwości sam w sobie narusza swobodę wypowiedzi³². O ile bowiem twierdzenia o faktach można weryfikować w kategorii prawdy i fałszu, to wyrażanie opinii nie może być ocenione według tego kryterium, a o dopuszczalności opinii powinno decydować jedynie, czy została ona oparta na „dostatecznej podstawie faktycznej” (*sufficient factual basis*). Z istoty opinii wynika bowiem, że zmierza ona do przekazania określonego subiektywnego sądu o zjawisku, rzeczy lub osobie, a nie do ujawnienia o nich obiektywnej informacji. Nie można jej zatem przypisać waloru prawdy lub fałszu. Należy przy tym pamiętać, że zgodnie ze strasburskim standardem, w przypadku wypowiedzi politycznych lub mających istotne publiczne znaczenie, dla osadzenia danego sądu wartościującego w faktach, wystarcza wykazanie jedynie „niewielkiej podstawy faktycznej” (*slim factual basis*³³). W takim bowiem kontekście ETPC kieruje się co do zasady dyrektywą zapewnienia możliwie nieskrępowanej dyskusji. Jeśli zatem dana wypowiedź ma ocenny charakter, badaniu w kategoriach prawdy i fałszu może podlegać jedynie podstawa faktyczna, w oparciu o którą wypowiedź ta została sformułowana.

W tym kontekście warto zauważyć, że pozwany przedstawił swoją wypowiedź w ramach debaty publicznej na temat reformy mediów publicznych. W ostatnich dniach 2015 r. Parlament przyjął tzw. małą nowelizację ustawy medialnej (tj. ustawę z 30 grudnia o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji³⁴). W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że stanowi ona, „pierwszy etap reformy polskich mediów publicznych, zmierzającej do ustanowienia systemu mediów narodowych”. W wyniku nowelizacji dokonano zmiany zasad powoływania i odwoływania członków zarządów i rad nadzorczych mediów publicznych, ograniczając w tym procesie rolę konstytucyjnego organu, jakim jest Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji. Zmiany, jakie dokonały się w wyniku wejścia w życie ustawy, w istotny sposób wpłynęły na funkcjonowanie mediów publicznych oraz w konsekwencji konstytucyjnie zagwarantowaną wolności słowa, w tym prawo do informacji. Ustawa ta wzbudziła szereg kontrowersji, czego przejawem były liczne protesty społeczne towarzyszące jej uchwaleniu³⁵ oraz protesty środowiska medialnego³⁶. Negatywną opinię do ustawy przedstawiła również HFPC³⁷. Wskazywaliśmy w niej, że reforma nie rozwiązuje rzeczywistych problemów mediów publicznych, ale służy jedynie wzmocnieniu kontroli rządu

³¹ Wyrok ETPC z 26 stycznia 2017 r. w sprawie *Terentyev p. Rosji*, skarga nr 25147/09.

³² Wyrok ETPC z 22 czerwca 2010 r. w sprawie *Kurlowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 41029/06.

³³ Wyrok ETPC z 25 stycznia 2007 w sprawie *Arbeiter p. Austria*, skarga nr 3138/04; wyrok ETPC z 12 lipca 2001 r. w sprawie *Feldek p. Słowacji*, skarga nr 29032/95; wyrok ETPC z 27 lutego 2001 r. w sprawie *Jerusalem p. Austria*, skarga nr 26958/95.

³⁴ Dz. U. 2016, poz. 25, druk sejmowy nr 158 (projekt został wniesiony do Sejmu 28 grudnia 2015 r.). Ustawa weszła w życie 8 stycznia 2016 r.

³⁵ W dwa dni po podniesieniu ustawy przez Prezydenta - 9 stycznia – w 20 miastach w Polsce oraz 3 za granicą, odbyły się pikety pod hasłem „wolne media” zorganizowane przez ruch obywatelski, Komitet Obrony Demokracji. <http://komitetobronydemokracji.pl/pikety-wolne-media-09-01-2016/>

³⁶ Na znak protestu przeciwko zmianom w mediach publicznych Pierwszy Program Polskiego Radia od 1 stycznia o każdej pełnej godzinie nadawał hymn polski „Mazurka Dąbrowskiego” na zmianę z hymnem Unii Europejskiej – „Oda do radości” Ludwiga van Beethovena.

<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1564932,Protest-w-radiowej-Jedynce-Kontrowersje>

³⁷ Opinia HFPC do projektu nowelizacji ustawy o radiofonii i telewizji z 30 grudnia 2015 r., http://www.hfpc.pl/wp-content/uploads/2015/12/HFPC_opinia_30122015.pdf (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

nad ich działalnością i przekazem, sprzyjając temu, aby pełniły one funkcję narzędzia politycznego w debacie publicznej. W ramach naszej działalności zaobserwowaliśmy ponadto, że efektem wspomnianej reformy mediów publicznych była bezprecedensowa fala zwolnień i odejść dziennikarzy z tych instytucji w 2016 r., w szczególności tych, którzy wyrażali krytykę na temat wprowadzanych zmian. Zaniepokojenie reformą mediów publicznych w Polsce w związku z zagrożeniem dla ich niezależności wyrażał m.in. Sekretarz Generalny Rady Europy³⁸, Komisarz Praw Człowieka Rady Europy³⁹, Przedstawicielka OBWE ds. Wolności Mediów⁴⁰, a także Europejska Unia Nadawców⁴¹, Europejska Federacja Dziennikarzy⁴² czy organizacja Reporterzy bez Granic⁴³ – w tym również m.in. wprost odnosząc się do zwolnień dziennikarzy⁴⁴. W grudniu 2016 r. znowelizowana ustawa została w części uznana za niezgodną z Konstytucją przez Trybunał Konstytucyjny (m.in. w zakresie, w jakim pozbawiała Krajową Radę Radiofonii i Telewizji wpływu na powoływanie i odwoływanie władz mediów publicznych)⁴⁵.

Ad. 6 Charakter sankcji (bezterminowe zawieszenie w wykonywaniu pracy dziennikarza)

Badając dopuszczalność ograniczeń w korzystaniu z wolności słowa, Trybunał uwzględnia również naturę i surowość zastosowanej sankcji, niezależnie od oceny samej wypowiedzi. Nawet jeśli ETPC dochodzi do wniosku, że sama wypowiedź nie zasługuje na ochronę, może mimo to stwierdzić naruszenie art. 10 EKPC w związku z nałożeniem na jej autora nadmiernie dotkliwej sankcji⁴⁶. Trybunał analizuje jednocześnie całokształt ujemnych następstw zastosowanej sankcji. Na przykład w przypadku sankcji karnych ETPC zwraca uwagę nie tylko na rodzaj czy wymiar kary orzeczonej przez sąd, ale dostrzega także elementy towarzyszące samemu postępowaniu karnemu np. obowiązek osobistego stawianictwa na rozprawach, możliwość skierowania na badania psychiatryczne czy towarzyszącą oskarżeniu i skazaniu stygmatyzację społeczną⁴⁷.

W tym kontekście HFPC chciałaby zwrócić uwagę na szereg negatywnych konsekwencji zawieszenia pozwanego w wykonywaniu pracy, które stanowiło dla niego szczególnie dotkliwą sankcję. Pozwany został zawieszony bezterminowo i nie miał żadnych możliwości

---

³⁸ List Sekretarza Generalnego Rady Europy do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 5 stycznia 2016 r., <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168049a74c> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

³⁹ https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/call-on-polish-president-not-to-sign-new-media-law?redirect=http://www.coe.int/en/web/commissioner/home?p_p_id=101_INSTANCE_iFWYWFoeghvQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=4 (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

⁴⁰ <http://www.osce.org/fom/213391> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

⁴¹ List Europejskiej Unii Nadawców do premiera Polski dotyczący zapowiadanych zmian dla TVP i Polskiego Radia z 18 grudnia 2015 r. <https://www.ebu.ch/news/2015/12/ebu-urges-polish-government-to-e> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

⁴² <http://europeanjournalists.org/blog/2016/01/12/poland-threatens-media-freedom-in-europe/> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

⁴³ <https://rsf.org/en/news/warsaw-rsf-urges-polish-government-stop-gagging-media> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

⁴⁴ <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/public-service-broadcasting-under-threat-in-europe;> <https://rsf.org/en/news/warsaw-rsf-urges-polish-government-stop-gagging-media> (dostęp: 16 czerwca 2018 r.).

⁴⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 grudnia 2016 r., sygn. akt K12/16.

⁴⁶ Wyrok ETPC z 27 maja 2003 r. w sprawie *Skalka p. Polsce*, skarga nr 43425/98.

⁴⁷ Wyrok ETPC z 24 lutego 2009 r. w sprawie *Długolecki p. Polsce*, skarga nr 23806/03.

kwestionowania tego środka – w szczególności w przeciwieństwie do sytuacji zastosowania kary porządkowej czy rozwiązania stosunku pracy z winy pracownika, pozwany nie mógł odwołać się do sądu. Wydaje się wręcz, że w przypadku tak popularnego dziennikarza, jak pozwany, bezterminowe zawieszenie stanowi w istocie surowszą sankcję niż rozwiązanie stosunku pracy – szczególnie w okresie tak ważnych wydarzeń dla dziennikarza sportowego, jak Igrzyska Olimpijskie i Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej (które miały się niebawem odbyć). Warto zauważyć również, że choć zawieszenie w wykonywaniu pracy jest dotkliwie w każdym zawodzie, to w przypadku dziennikarza ma ono szczególnie negatywne konsekwencje – zarówno dla nich samych, jak i dla ogółu społeczeństwa. Innymi słowy, w przypadku przedstawicieli mediów praktyka odsuwania od anteny może naruszać nie tylko prawa pracownicze, ale uderza w istotę wykonywania misji dziennikarskiej oraz zagraża swobodzie przekazywania informacji i poglądów – które media mają nie tylko prawo, ale i obowiązek relacjonować, a społeczeństwo ma prawo je otrzymać⁴⁸.

IV. PODSUMOWANIE

Podsumowując przedstawione rozważania, należy podkreślić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądów krajowych zasadą jest, że pracownik ma prawo do krytyki pracodawcy i tylko przekroczenie granic krytyki może uzasadniać wyciągnięcie negatywnych konsekwencji wobec pracownika⁴⁹. Trybunał zauważa, że pracownicy są zobowiązani wobec swojego pracodawcy do lojalności, powściągliwości i dyskrecji, jednakże obowiązki te nie mogą prowadzić do nieproporcjonalnych ograniczeń wolności słowa⁵⁰. Zdaniem ETPC fakt, że dana wypowiedź może działać na szkodę pracodawcy, nie stanowi sam w sobie wystarczającego uzasadnienia dla ingerencji w wolność słowa pracownika, nawet w postaci kary nagany – należy zawsze uwzględnić zarówno treść, jak i pełen kontekst spornej wypowiedzi⁵¹.

W ocenie HFPC, analiza treści i kontekstu wypowiedzi pozwanego w świetle przedstawionych wyżej sześciu czynników wskazuje na szeroki zakres dopuszczalnej krytyki w przedmiotowej sprawie. Wynika to z faktu, że pozwany wykonuje zawód dziennikarza – tj. zawód, którego istotą jest wolność rozpowszechniania informacji i opinii – a w momencie udzielania wywiadu był ponadto zatrudniony w mediach publicznych, które mają szczególny status w państwie demokratycznym. Wypowiadając się krytycznie na temat ich funkcjonowania w związku z przeprowadzoną w 2016 r. reformą, odnosił się do kwestii mających istotne publiczne znaczenie, czyli działalności ważnej instytucji publicznej w związku ze zmianami wprowadzonymi przez ustawodawcę. Ponadto słowa pozwanego nie miały charakteru osobistego ataku na poszczególnych przedstawicieli władz radia, ale odnosiły się do kwestii zawodowych – dotyczyły dostrzeganych przez niego nieprawidłowości w pracy tej instytucji. Co istotne, część

---

⁴⁸ Wyrok ETPC z 26 listopada 1991 w sprawie *The Observer i Guardian p. Wielkiej Brytanii*, skarga nr 13585/88, § 59.

⁴⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 września 2000 r., I PKN 11/00; wyrok Sądu Najwyższego z 28 sierpnia 2013 r., I PK 48/13.

⁵⁰ *Fuentes Bobo p. Hiszpanii*, § 38, op. cit.; *Wojtas-Kaleta p. Polsce*, §43, op. cit.; *Heinisch przeciwko Niemcom*, § 44, op. cit.; *Matúz p. Węgrom*, § 26, op. cit.

⁵¹ *Wojtas-Kaleta p. Polsce*, § 49, op. cit.

z przedmiotowych wypowiedzi wydaje się mieć charakter ocenny (opinii), które należy odróżnić od twierdzeń o faktach. W ocenie HFPC rozstrzygnięcie, czy słowa te miały wystarczającą podstawę faktyczną, powinno nastąpić przy uwzględnieniu wskazanego rozróżnienia. Nawet gdyby niektóre fragmenty wywiadu uznać za cechujące się pewną przesadą, to zgodnie ze standardami strasburskimi dziennikarze uczestniczący w debacie publicznej uprawnieni są do pewnej hiperbolizacji. Przy czym formę wykraczającą poza akceptowalne granice miałyby dopiero wypowiedź np. wulgarna czy naruszająca godność osób, których dotyczy.

W opinii HPFC, w razie stwierdzenia, że w świetle wskazanych okoliczności wypowiedzi pozwanego mieściły się w granicach dozwolonej krytyki, należy uznać, że zawieszenie pozwanego w wykonywaniu pracy nie było wystarczająco uzasadnione i tym samym powód dopuścił się ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków wobec pracownika – a w konsekwencji pozwany miał prawo rozwiązać umowę o pracę z winy pracodawcy.

HFPC pragnie jednocześnie zaznaczyć, że nieuzasadnione zastosowanie sankcji – takich jak zawieszenie w przedmiotowej sprawie – w stosunku do osób korzystających ze swobody wypowiedzi niesie ze sobą niebezpieczeństwo wystąpienia tzw. „skutku mroźącego” (*chilling effect*⁵²). Jego istotą jest zniechęcenie autora wypowiedzi i innych podmiotów do podejmowania w przyszłości podobnych tematów z obawy przed ponownym poniesieniem konsekwencji prawnych. Innymi słowy uznanie, że słowa pozwanego mogły uzasadniać tak poważną sankcję ze strony pracodawcy w sektorze mediów publicznych, może mieć konsekwencje nie tylko dla pozwanego, ale wyrzucić także szerszy „skutek mroźący”, zniechęcając również innych dziennikarzy zatrudnionych w tym sektorze do podejmowania w przyszłości krytyki ujawniania nieprawidłowości dostrzeganych przez nich w miejscu pracy. Oznaczałoby to tym samym istotne ograniczenie dla opinii publicznej w dostępie do informacji na temat funkcjonowania ważnej instytucji publicznej.

Wyrażamy nadzieję, że zawarte w niniejszej „opinii przyjaciela sądu” spostrzeżenia oraz standardy międzynarodowe okażą się pomocne Wysokiemu Sądowi przy analizie omawianej sprawy. Pragniemy jednocześnie zwrócić uwagę, że praktyka sądów krajowych sprzeczna z wytycznymi ETPC może narazić władze państwa na kolejne skargi do Trybunału i w konsekwencji na odpowiedzialność odszkodowawczą, wynikającą z naruszenia przepisów Konwencji.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Lenur Kerymov
Skarbnik Zarządu

Danuta Przywara
Prezes Zarządu

---

⁵² Wyrok ETPC z 1 grudnia 2009 r. w sprawie *Karsai p. Węgrom*, skarga nr 5380/07.